

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

6. Palyiulko, O.M. (2017). Shliakhy pokrashennia reabilitatsii ditei z osoblyvymy potrebamy [Ways to improve the rehabilitation of children with special needs]. *Innovatsii partnerskoi vzaiemodii osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inkluzii ta prahmatychnoi reabilitatsii sotsiumu: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kamianets-Podilskiy, 24–25 kvitnia 2017 r.)*. – Innovations of partnership interaction of education, economy and social protection in the conditions of inclusion and pragmatic rehabilitation of society: materials of the International scientific and practical conference (Kamyanets-Podilskiy, April 24–25, 2017). Vol. 2. pp. 236–237. [in Ukrainian].

7. Sabat, N. (2008). Sotsialno-pedahohichniy aspekt inkluzyvnogo navchannia [Socio-pedagogical aspect of inclusive education]. *Social educator*, No. 3. pp. 42–46. [in Ukrainian].

8. Sobolevska, I. (2004). Osoblyvosti sotsializatsii rozvytku uchniv iz spetsialnymy potrebamy [Peculiarities of socialization of development of students with special needs].

Visnyk of the Lviv University. Series Pedagogics. Vol. 18. pp. 172–175. [in Ukrainian].

9. Shabaieva, N.S. (2021). Sotsialno-pedahohichniy aspekt sotsializatsii ditei z osoblyvymy potrebamy v umovakh osvithnoho seredovyshcha [Socio-pedagogical aspect of socialization of children with special needs in the educational environment]. *Bulletin of the Luhansk National Taras Shevchenko University: Pedagogical sciences*. No. 1 (339). part. 2. pp. 18–25. [in Ukrainian].

10. Shevchenko, V.M. & Synov, V.M. (2024). Intehratsiia ditei z osoblyvymy osvithnymy potrebamy v sotsialne seredovyshche v suchasnykh umovakh [Integration of children with special educational needs into the social environment in modern conditions]. *Inclusion and Diversity*. Vol. 3. pp. 92–96. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.08.2025

УДК 37.091.313 : 323.13

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.339715>

Андрій Королько, кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України і методики викладання історії
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7435-5806>

Наталія Шепітак, студентка 4 курсу
факультету історії, політології і міжнародних відносин
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9415-5205>

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

У статті розкрито питання інноваційного підходу в навчанні, а саме використання методу проєктів в історичній освіті. Здійснено спробу інтеграції теми, що розкриває найактивніший період життєвого та творчого шляху Стефанії Шабатури, у формат проєктної роботи з урахуванням вимог навчальної програми закладів загальної середньої освіти для учнів 11-х класів. З огляду на це зрозуміло, що проєкти є чудовим інструментом для організації навчального процесу. Вони у повній мірі виконують триєдину мету (навчання, розвиток і виховання) та концепцію діяльнісного підходу, що є невід’ємною складовою сучасної історичної освіти.

Ключові слова: Стефанія Шабатура; український дисидентський рух; історична освіта; проєктна технологія; діяльнісний підхід; турбіно-технологія; навчальна програма.

Лім. 32.

Andrii Korolko, Ph.D. (History), Associate Professor of the
History of Ukraine and Methods of Teaching History Department,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7435-5806>
Nataliia Shepitak, 4th Year Student of the
Faculty of History, Political Science and International Relations,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9415-5205>

METHODOLOGY OF PROJECT WORK WITH SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN HISTORY LESSONS (USING THE EXAMPLE OF RESEARCHING THE BIOGRAPHY OF STEFANIA SHABATURA)

The article discusses the issue of an innovative approach to teaching, namely the use of the project method in historical education. An attempt has been made to integrate the topic, which reveals the most active period of Stefaniya Shabatura's life and creative path, into the format of project work, taking into account the requirements of the curriculum of secondary

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

education institutions for 11th-grade students. Given this, it is clear that projects are an excellent tool for organizing the educational process. They fully fulfill the triune goal (learning, development and upbringing), and the concept of an activity approach, which is an integral part of modern historical education.

To study the outlined problem, the following types of projects are proposed: research, creative, game, informational, practically-oriented, educational and telecommunication. In modern education, interactive information technologies are an integral part of the learning process, in particular, project work.

Today, when Ukraine is once again forced to fight for its freedom, we must understand that our struggle is not only for territory, but also for language, culture, and historical memory. It is through these components that a citizen is formed – with a living conscience, a sincere heart, and a decisive position.

Given this, we understand that education is an integral part of the life stage in the development of each individual. Project technology is an example of an innovative approach in the modern educational system.

A promising direction for further scientific exploration is the analysis of the potential of the project method, which stimulates the reorientation of the educational process from passive perception of knowledge to active search, research, and creative activity of students, in particular: the creation of infographics, multimedia presentations, online exhibitions, etc.

Keywords: Stefaniya Shabatura; Ukrainian dissident movement; historical education; project technology; activity approach; turbine technology; curriculum.

Постановка проблеми. В умовах російсько-української війни, ми прагнемо віднайти той ідентифікатор нації, що об'єднав історії життів тих, хто боровся за свободу нашої Батьківщини. Прикладом є українські дисиденти, зокрема Стефанія Шабатура (1938–2014) – мисткиня-килимарка, представниця шістдесятницького руху, дисидентка, борчиня за національну гідність, якій судилося пройти через “пекло” радянських таборів.

Невирішеною раніше складовою проблеми є спроба комплексно дослідити важливість та актуальність впровадження проєктної технології на уроках історії України в 11 класі. У роботі запропоновані методичні прийоми та засоби реалізації учнівських розвідок шляхом дослідження ключових подій у житті історичної діячки Стефанії Шабатури.

Актуальність проблеми. Освіта є невід'ємною частиною життєвого етапу у становленні кожної особистості. Основою шкільної історичної освіти є триєдина мета, що передбачає процеси навчання, розвитку і виховання учнів. Її невід'ємною частиною є концепція діяльнісного підходу. Проєктна технологія є прикладом інноваційного підходу в сучасній освітній системі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Першоджерельну основу складають ряд архівних матеріалів: кримінальна справа №203 за звинуваченням Шабатури Стефанії Михайлівни в скоєнні злочину передбаченого ст. 62. ч. 1. КК УРСР, що складається з п'яти томів і зберігається у ф. 5. Кримінальні справи на реабілітованих осіб Управління Служби безпеки України у Львівській області [1–2]; спеціальні повідомлення Голови КДБ при Раді Міністрів УРСР В. В. Федорчука, надані Першим секретарям ЦК КПУ П. Ю. Шелесту та В. В., Щербичському, у змісті яких йдеться про початок операції “Блок” – проведення обшуків та арештів дисидентів (документи знаходяться у ф. 16. Секретаріат ГПУ-КДБ УРСР Галузевого державного архіву Служби безпеки України, м. Київ) [10].

У дослідженні використані нормативно-правові документи, з поміж яких Закон України “Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст.” [18], Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. Всесвітня історія 6–11 класи [23], Наказ Міністерства освіти і науки України №1072 “Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти” [24].

Низку наукових робіт про мисткиню-килимарку, дисидентку Стефанію Шабатуру упорядковані дослідницею Соломією Дяків [30–31]. Більша частина історії шістдесятницького, а згодом дисидентського руху в Україні, зокрема ролі в ньому Стефанії Шабатури розкрита в напрацюваннях сучасних дослідників: С. Герогової, Я. Шеремета [11], І. Грицюк [12], Я. Секо [28] та ін. Торкалися вивчення методичних прийомів та засобів реалізації проєктної роботи, зокрема і в історичній освіті: І. Бартенєва [3], Т. Вирвихвіст [6], М. Вітюк [7], Л. Воронюк [9], В. Грінченко [13], С. Гумен [14], С. Драновська [17], О. Коба [20], А. Ковальова [21], Ю. Момот [22], Є. Пільгуй [26], Т. Скрябіна [29] та ін. У ході роботи використані підручники та посібники авторів: В. Власов, С. Кульчицький “Історія України (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти” [8], В. Долід, П. Долганов “Проєктне навчання в історичній освіті: методичні рекомендації” [16]. Залучено матеріали суспільно-медійних проєктів, а саме онлайн-виставка “Репресоване мистецтво. Митці в документах КДБ: Україна, Чехія, Грузія. Стефанія Шабатура” [27]; освітніх платформ: “На урок” [4], “Всеосвіта” [5].

Мета статті – виокремити важливість застосування проєктної технології в історичній освіті на прикладі дослідження культурно-громадської діяльності Стефанії Шабатури.

Виклад основного матеріалу. У навчальній програмі метою шкільної історичної освіти визна-

чено навчання, розвиток і виховання особистості, в поведінці та поглядах якої сформовані національні, громадянські почуття і загальнолюдські, морально-етичні цінності, толерантне ставлення до різних поглядів, звичаїв, культур і релігій. Все це вчитель історії може реалізувати, використовуючи в навчальному процесі комплекс завдань спрямованих на розвиток критичного, історичного, творчого мислення, а це у свою чергу отримання системних знань про події, факти, явища, тенденції в історії України та світу [23, 3].

Пріоритетними завданнями історичної освіти є: формування в учнів умінь критично мислити, діяти творчо, міркувати логічно, знаходити порозуміння з оточуючими тощо. Вчитель історії повинен розвивати у школярів здатності бачити минуле всебічно, розрізняти факти і судження. Також важливими є громадянсько-наголоси у вивченні учнями різних історичних періодів, розуміння ключових явищ суспільного життя, зокрема появи тоталітаризму та інших антидемократичних політичних режимів, опозиційних рухів, їх спрямованість, прояви людської гідності. Все це зорієнтовано на виховання в молодого покоління відповідального ставлення до своїх прав та обов'язків [24, 5–7].

Стратегією сучасної освіти є концепція діяльнісного підходу, в основі якої закладене розвивальне навчання, що спрямовується у двох напрямках: у першому учнями засвоюється нова інформація, а в другому відбувається взаємодія між учнями та предметом, що вивчається. Такий алгоритм роботи утворює двосторонній зв'язок “вчитель-учень” і сприяє саморозвитку, самонавчанню, вміння взаємодіяти в колективі [9, 150]. Виходячи з цього, вважаємо ефективним впровадження у навчальний процес проєктної технології. У свою чергу, перед вчителем історії постає проблема, завданням якої є пошук ідей з метою поєднання класно-урочної і проєктної форм організації освітнього середовища [22, 186–187].

Задля отримання позитивних результатів у процесі навчання вчителю потрібно використовувати нові підходи, з поміж яких метод проєктів. Для його реалізації вчитель історії повинен бути підготовлений, зокрема інформаційно, тобто теоретично, організаційно-практично, рефлексивно, корекційно та насамкінець методологічно, зокрема важливим є консультування з провідними педагогами, відвідування майстер-класів [29, 117–119].

Впровадження в історичну освіту проєктів потребує від вчителя вмілого поєднання роботи класно-урочної системи та позаурочної діяльності учнів. Найбільш вдалим комбінуванням в організації навчального процесу дослідники С. Генкал, Т. Новикова, Н. Пахомова та ін. вважають використання загальнопоширених учнівських дослідницьких проєктів через так звану турбіно-технологію, в основі

якої замкнений цикл “урок-дослідницькі проєкти-презентація наукової та творчої частини проєкту в зовнішнє середовище-урок”. У схемі відображена мета турбіно-технології, що передбачає поєднання двох учнівських видів робіт, а саме позаурочну та класно-урочну. Реалізовується технологія за схемою: на першому етапі вчитель історії знайомить учнів із загальною темою, у переважній більшості за типом це інтегрований, комбінований урок; на другому – продовження вивчення теми у вигляді роботи над проєктами; на третьому етапі зовнішня презентація проєкту; на четвертому – організовується урок з метою закріплення отриманих учнями знань під час виконання проєктів [22, 187].

У розумінні учнів навчальний проєкт – це можливість проявити свої вміння, принести користь своєю роботою, досягнувши результату або самостійно, або в групі [3, 9]. Навчальною програмою для учнів 11-х класів з предмету історія України запропоновано два розділи, що відповідають досліджуваній нами темі, зокрема Розділ 2. Україна в умовах деєталінізації (1956–1964) і Розділ 3. Україна в період системної кризи радянського ладу (1965–1984) [23, 93–96]. Під час роботи ми використали підручник для закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту) авторів Віталія Власова та Станіслава Кульчицького. Окрім згаданих вище двох розділів звернули увагу на запропоновані авторами підручника параграфи до розділу 2: “Феномен українського шістдесятництва. Практичне заняття №2”, “Наука, освіта, література та мистецтво” [8, 88–102] і до розділу 3: “Опозиційний рух”, “Українські дисиденти – виклик системі. Практичне заняття №3” [8, 110–124], “Освіта, наука, література та мистецтво” [8, 135–141]. Нами здійснено спробу інтеграції досліджуваної проблематики в згадану вище турбіно-технологію. Так, для першого етапу взято за приклад тему уроку історії України в 11 класі “Опозиційний рух” [8, 110].

На другому етапі учням потрібно розробити дослідницькі проєкти на запропоновані вчителем теми, зокрема в позаурочний час, здійснити збір інформації, аналіз і практичну реалізацію. З поміж прикладів можуть бути події пов'язані з “Українським вісником” і арештами дисидентів у січні 1972 р., “генеральний погром” [8, 113]. Так, в контексті досліджуваної постаті С. Шабатури доцільними будуть наступні теми: “Феномен жінки-дисидентки Стефанії Шабатури”, “Приклад незламності духу в образі Стефанії Шабатури”, “Стефанія Шабатура – учасниця українського дисидентського руху”, “Стійкість характеру та моральної сили Стефанії Шабатури в ув'язненні” [31].

Під час третього етапу відбувається презентація учнями своїх напрацювань, вчителем береться до уваги їх практична реалізація у вигляді плакатів, інфографіки, відео, презентацій тощо. Останнім

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

четвертим етапом турбіно-технології передбачено заняття, упродовж якого відбувається систематизація здобутих учнями теоретичних та практичних знань у процесі урочної і позаурочної діяльності, зокрема це може бути організовано у формі круглого столу, диспуту і т.д.

Дослідником Віктором Грінченком була запропонована ще одна схема роботи з проєктами, метою якої є спрямування учнів у їх діяльності від загального до конкретного, тобто від тези, що в цілому охоплює тему до уточнювальних запитань і презентації отриманих результатів [13, 120]. Нами пропонується наступна реалізація схеми В. Грінченка на уроках історії України в 11 класі, а саме інтеграція постаті С. Шабатури, як елемент практичного заняття “Українські дисиденти – виклик системі” [8, 110–124].

Важливим складником для виконання дослідницького міні-проєкту стане “Операція “Блок” 1972 р.”, а з поміж переліку запитань будуть ті, що безпосередньо відносяться до постаті Стефанії Шабатури, наприклад: “Що було вилучено під час обшуку в помешканні Стефанії Шабатури?” тощо [10]. Так, на початку уроку вчитель об’єднає учнів у малі групи та надасть копію “Спеціального повідомлення Голови КДБ при Раді Міністрів УРСР В. Федорчука Першому секретарю ЦК КПУ П. Шелесту. Про початок операції “Блок” – проведення обшуків та арештів дисидентів” і до нього переклад тексту [10].

На основі інформації, що міститься у документі, потрібно відповісти на запитання, тобто реалізується робота з джерелом і зобразити їх у вигляді історичного досє. Учням потрібно, окрім загальної характеристики джерела, зазначити його тип, дату створення, адресата, адресанта та коротко охарактеризувати осіб, що в ньому згадуються. За основу нами використаний план роботи з документом із Галузевого державного архіву Служби безпеки України, розроблений викладачем Карпатського національного університету імені Василя Стефаника Богданом Паскою та адаптований для уроків історії України в закладах загальної середньої освіти [25].

Ще одним прикладом впровадження проєктної технології в освітній процес є тижні проєктів. Існує два підходи їх проведення. У першому зазвичай робота над проєктом планується вчителем упродовж тривалого часу та здійснюється учнями в позаурочний час. Як наслідок, упродовж тижня проєктів відбувається безпосередня презентація результатів діяльності учнів, наприклад у межах предметних тижнів, історії, правознавства і т. д. Другий підхід передбачає роботу над учнівським проєктом від початку до кінця, включно з презентацією і рефлексією впродовж відведеного тижня відповідно до навчального плану. Такий напрям

роботи створює умови для якнайкращого поєднання класно-урочної і позаурочної форми роботи [22, 187–188].

Загалом для реалізації у навчальному процесі методу проєктів передбачена структура роботи: на початку вчитель історії ознайомлює учнів із загальними рисами теми, що вивчатиметься, згодом об’єднує їх у групи, в яких відбувається розподіл ролей, зокрема обирається керівника. Тему вчитель розділяє на підтеми, що й будуть досліджуватися у проєктних групах. Робота учнів розпочинається зі збору та опрацювання інформації, обговорення змісту та форм реалізації запропонованої вчителем проблематики. У підсумку проводиться урок-проєкт, який вчитель зазначає у календарно-тематичному плануванні ще на початку навчального року. Під час заняття заслуховуються виступи проєктних груп і відбувається обговорення за певними критеріями оцінювання [14, 91].

На думку педагогів К. Баханова, В. Нищети, О. Пометун найдоцільніше використовувати в історичній освіті такі види проєктів, як: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані, навчально-телекомунікаційні. На основі проаналізованої нами інформації, зокрема архівних матеріалів Управління Служби безпеки України у Львівській області, кримінальної справи № 203, а саме звинуваченої у 1972 р. мисткині-килимарки, дисидентки, багатолітнього політ’язня радянських концтаборів, членкині УГГ, правозахисниці Стефанії Шабатури, були запропоновані для учнів 11-х класів теми відповідно до згаданих вище видів проєктів. Так, дослідницькі потребують структурності, визначеної мети та актуальності предмета (наприклад, у ході вивчення розділу 3. Україна в період системної кризи радянського ладу (1965–1984) учням пропонується дослідити період ув’язнення та заслання дисидентки Стефанії Шабатури (1972–1979 рр.). Темі “У зоні безнадії та сила непокори Стефанії Шабатури”, “За колючим дротом радянських таборів” [30]);

ігрові передбачають обрання учнями персонажів, з поміж яких можуть бути літературні герої, історичні постаті, реально існуючі особистості, та відтворити їх поведінку в змодельованих ситуаціях (наприклад, проведення рольової гри “Ілюзія свободи слова в сср”, в основі якої відтворення дня судового процесу та оголошення вироку С. Шабатурі. Важливо пам’ятати, що рольові ігри класифікують на театралізовані вистави, театралізовані ігри, проблемно-дискусійні ігри. Участь бере весь клас, а ролі розподіляються на акторів, глядачів та експертів. Вступне слово залишається за вчителем, а по закінченню відбувається обговорення історичних фактів і їх відтворення під час гри [21, 214]);

творчі спрямовані на представлення результату в різних його формах (наприклад, оформлення

інформаційного стенду, присвяченого подіям арештованої коляди або погрому січня 1972 р. та організація флешмобу “Культура – це не злочин” з метою відображення прагнень дисидентів до збереження і популяризації традицій українського народу, а саме святкування Різдва Христового, учням пропонується організація вертепу, створення костюмів тощо. Зокрема на стенді можуть бути представлені світлини, які є у кримінальній справі С. Шабатури, що знаходяться в архіві Управління Служби безпеки України у Львівській області [2]);

практично-орієнтовані виконуються у межах соціальних інтересів (наприклад, демонстрація світлини з життя Стефанії Шабатури в день її народження (5 листопада), своєрідна виставка для вшанування пам’яті мисткині, шістдесятиці, членкині УГГ). Для реалізації проєкту учням пропонується використати ресурс Міського медіаархіву м. Львова [медіаархів]. Також у кримінальній справі в Т. 5 знаходяться світлини мисткині та її найближчого оточення, що буде доречно для представлення [1]. Ми пропонуємо створення підбірки фотографій з творчих зустрічей, неформального спілкування Стефанії Шабатури та її друзів, однодумців: Ірини Стасів-Калинець, Ігоря Калинця, Богдана Сороки, Михайла Осадчого, В’ячеслава Чорновола, Марії Савки-Качмар та ін. Тема виставки: “Сміливі завжди мають щастя” [2]);

інформаційні передбачають збір та аналіз інформації, узагальнення отриманих фактів (наприклад, створення сторінки в соціальних мережах Instagram, Facebook, TikTok, що є близьким форматом для молодого покоління. Така робота допоможе учням поширити інформацію про історичних постатей, зокрема діяльність шістдесятиці, мисткині, правозахисниці Стефанії Шабатури);

навчально-телекомунікаційні орієнтуються на застосування у навчанні засобів комп’ютерної телекомунікації і міжнародної співпраці з метою обміну досвідом (наприклад, організація онлайн-конференції на платформах Google Meet, Zoom [5]. Пропонуємо провести зустріч у День українського політ’язня (12 січня), зокрема важливо звернути увагу на прийнятий у 2015 р. Закон України “Про правовий статус та вшанування пам’яті борців за незалежність України у XX ст.” [18].

Цікавим є те що ініціатором впровадження цієї пам’ятної дати став В’ячеслав Чорновіл у 1975 р. В основі дня закладені прагнення збереження у пам’яті людей подій 12 січня 1972 р., а саме арештів української інтелігенції, зокрема з поміж затриманих була і Стефанія Шабатура [15]) [7, 55]. У підсумку вчитель історії впроваджуючи в навчальний процес складник проєктної технології повинен скеровувати діяльність учнів за принципом п’яти “П”: проблема, планування, пошук інформації, продукт, представлення результатів [9, 150].

Сучасна історична освіта вимагає від вчителя творчого підходу, а застосування у навчанні інноваційних технологій сприяє активізації учнів, їх залученню до проєктної роботи. Дослідники характеризують інноваційну спрямованість діяльності вчителя за такими критеріями: новизну навчальної розробки, її оптимальна реалізація, результативність та ефективність і подальше впровадження у навчальних закладах [20, 250].

В освітньому процесі не можливо обійтися без засобів навчання. Об’єкт, що використовується у процесі взаємодії учителя та учнів для засвоєння нових знань, формування пізнавального і практичного досвіду, називають – “засіб навчання”. Він впливає на якість знань, розвиток і професійне становлення учасників освітнього процесу. У методиці навчання історії засоби поділяють на дві групи. Одні дозволяють одночасно вивчати декілька історичних фактів. Наприклад, для формування в учнів просторової компетентності вчитель використовує карти тощо. Також часто застосовуються навчальні пам’ятки для роботи з історичного постаттю, встановлення причинно-наслідкових зв’язків, загалом описи різноманітних за змістом і структурою історичних подій, фактів. До других відносяться моделі, макети, муляжі матеріальних предметів (археологічних, етнографічних ін.), портрети, карикатури, плакати тощо. Все це допомагає вчителю під час уроку наочно відобразити навчальний матеріал з історії, а учням – у самостійній, зокрема проєктній роботі [26, 67–69].

Учитель історії під час формування тематики проєктів відштовхується відповідно від навчальної програми. Метод проєктів у своїй основі передбачає практичну реалізацію поставленої перед учнями проблеми. Як наслідок, школярами створюються малюнки, колажі, анкети, карти, схеми, таблиці, графіки, діаграми, інфографіки, ментальні карти і т. д. [6, 167]. Окрім згаданих вище це можуть бути: анотації, анкети, рецензії, фото, аудіо- або відеозвіти, комікси, резюме, брошури, стінгазети тощо. Презентація робіт відбувається у різних навчальних формах: дискусія, репортаж, диспут, виставка, демонстрування, обговорення, доповідь, рольова гра ін. [29, 117]. Прикладом виконання учнями проєкту є створення мультимедійних презентацій, як результатів їх пошукової роботи, що відображає історичне мислення, креативність у підході до наповнення і оформлення презентаційного матеріалу [16, 48–49].

Для виконання проєкту учні можуть використовувати такі програмні забезпечення для створення мультимедійної презентації, як Microsoft PowerPoint, Prezi, Google Slides, Canva і т. д. Одним із найбільш популярних інструментів для створення презентацій є Microsoft PowerPoint. Також учнями часто використовується безкоштовна веб-платформа Google

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

Slides. З їх допомогою школярі можуть робити мультимедійні презентації, редагувати їх наповнення, зокрема додавати фото-, аудіо-, відеоматеріали, діаграми, таблиці та ін. Ще однією інноваційною платформою, яку застосовують у навчанні, є Prezi. Вона допомагає учням розробляти нестандартні за своєю структурою презентації з рухливими елементами. Також Canva, що в останні роки набула популярності в освітньому середовищі та сприяє кращому розумінню інформації, зокрема під час уроків історії [23, 64].

Шляхом інтеграції в уроки історії України постаті Стефанії Шабатури пропонуємо наступні теми для роботи в проєктних групах: ““Ще сніг не станув, а вони цвітуть””: діяльність Стефанії Шабатури у КТМ “Пролісок””, “Незмінний ритм “етап-етап”, все далі й далі від України”, “Судовий процес над Стефанією Шабатурою, так зване правосуддя порадянськи”, “Стефанія Шабатура – об’єкт справи “Блок””, ““Сестрі на спомин””: Василь Стус у листах до Стефанії Шабатури (1972–1979)”, “Стефанія Шабатура та Богдан Сорока: на межі мистецтва і боротьби” тощо [30].

Невід’ємною частиною методу проєктів є презентація учнями своїх напрацювань, а саме підготовка цікавих виступів. Важливо, щоб під час захисту проєктів учні вміло демонстрували свої мультимедійні презентації. З поміж безлічі способів нами звернуто увагу на “rescha kucha”, “Ignite talks”. Одним з методів презентації коротких доповідей є розроблений в Японії – “rescha kucha”. Його особливість у тому, що мультимедійна презентація повинна складатися з 20 слайдів, які автоматично змінюватися кожних 20 секунд, у такому випадку загальна тривалість виступу становитиме 6 хвилин 40 секунд. Проєктній групі забороняється читати зі слайдів і повторювати текст на них. Доповідь групи повинна підсилюватися демонстрацією візуального матеріалу. Вперше формат виступів “Ignite talks” з’явився у США (2006). Він є одним з різновидів коротких доповідей. Учням надається 5 хвилин для розкриття досліджуваної ними теми, так як і в “rescha kucha” на 20 слайдів – 15 секунд, які автоматично змінюються. Займаючись підготовкою доповіді, учні повинні звертати увагу на те, що вони хочуть донести до аудиторії (слухачів). Також рекомендується проведення репетицій майбутнього виступу, зокрема з використанням таймера [4].

З допомогою Google Sites учням пропонується створювати візуальні виставки, тематичні проєкти про історичних постатей. Так, учні зможуть представити свої результати більшій аудиторії. Наприклад, створення тематичного сайту, метою якого є демонстрація мистецького доробку Стефанії Шабатури, що є своєрідною віртуальною (онлайн) виставкою, галереєю. Учням пропонується комплексно розглянути й систематизувати творчість Стефанії

Шабатури за жанрами і тематикою. Дослідниця Ірина Грицюк виокремлює їх на цикли: перший (1966–1983) – це графіка, виконана у техніці моно-типії “Вуйко Онуфрій”, “Дерево”, “На базарі”, “Опришки”, “Сон князя Святослава”, “Лілія”, “Жоржина”; другий (1968–1971) – роботи в техніці перебірного, гобеленового, килимового ткання: верети “Берегиня”, “Птахи на деревах”, гобелени “Дерево”, “Пташка і сонце”, “Кассандра”, “Леся Українка”, килимки “Сонце”, “Дзвін”; третій (1973–1975) – акварелі з квітковими мотивами створені в умовах табірної повсякдення “Жовті лілії. Також ув’язнені”, “Зелений куточок у зоні”, “Деся за обрієм Батьківщина”, “Лілія спрямована в небо”; четвертий (1973–1979) – вишивки з ув’язнення “Театр”, “Сонце”, “Козак-характерник” тощо [12].

За приклад ми використали онлайн-виставку “Митці в документах КДБ / StB. Україна. Чехія. Грузія”. В основі проєкту використані елементи кримінальних справ про митців, що взяті з Електронного архіву Українського визвольного руху [27]. Під час роботи учням рекомендується звертатися за допомогою до вчителя історії, зокрема фахових істориків, науковців, архівістів або ж як у нашому випадку до людей, що знали Стефанію Шабатуру. Це можуть бути довгожителі, однодумці Ігор Калинець, Марія Савка-Качмар, Володимир Мармус; дослідники Соломія Дяків, Любов Крупник і т. д. [31].

Зв’язатися з ними учні можуть з допомогою онлайн-спільнот, соціальних мереж, відвідуючи форуми, вебіари тощо. Вони зможуть поділитися із юними дослідниками цінною інформацією про історичну постать і відгукнутися про їх проєкт. Все це продемонструє високий рівень учнівського зацікавлення у виконанні поставленого перед ними завдання, сприятиме поглибленню розуміння історії [16, 54–55]. Робота з Google Sites дозволяє залучати до проєкту всіх учасників групи. Так, учні в процесі розробки сайту можуть додавати фото-, відеоматеріали, карти. Використовувати всі продукти компанії Google, а саме: YouTube, Google Maps, Google Документ, Google Таблиці, Google Календар та ін. [32, 56].

У проєктній роботі також пропонується використання інфографіки, що є актуальним способом подання великої за обсягом інформації у систематизованому вигляді. Інформаційна графіка у своєму вигляді є зручною для сприйняття. Працювати з інфографікою учні можуть як самостійно, так і колективно, що розвиває в учнів навички роботи в групі (команді). Досліджуючи тему учні аналізують історичний матеріал, виділяють найголовніше. Існують різні онлайн ресурси для розробки інфографіки, з поміж яких Canva, Vennngage, Infogr.am., Draw.io. тощо. Всі вони є простими у використанні. Для побудови інфографіки учні спочатку підби-

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

рають шаблон відповідно досліджуваної ними теми, інформацію подають схематично, при цьому виділяючи важливі дати та факти. Також можуть додати фотографії, схеми, карти та ін. Універсальність такої форми роботи в тому, що вона легко інтегрується в навчальний процес, допомагає учням у вирішенні поставлених завдань і досягненні мети [17, 5–6].

У ході вивчення розділу 2. Україна в умовах деєсталінізації (1956–1964), що представлений у навчальній програмі для учнів 11 класів на уроках історії України [23, 93–94], учням пропонується створити інфографіку про діяльність КТМ “Пролісок” у м. Львові. При підготовці проєкту учні повинні вказати роки існування “Проліска” (1962–1965), учасників, з поміж яких звернути увагу на Михайла Косіва, Богдана і Михайла Горинів, Стефанію Шабатуру, Івана Геля та ін. Доречно виокремити напрямки роботи клубу, зокрема проводитися вечори пам’яті, С. Шабатура була однією з організаторів таких дійств. Своєї руки містична доклала до вечора приуроченого пам’яті письменниці Лесі Українки. Також учням потрібно звернути на такий напрямок роботи КТМ “Пролісок”, як виготовлення та поширення самвидаву тощо [28].

Ще однією пропонованою нами темою є “Роль жіноцтва в правозахисному русі 1970-х рр.”, з поміж діячок учням рекомендується виділити Стефанію Шабатуру, Надію Світличну, Оксану Мешко, Ніну Строкату-Караванську, Раїсу Руденко і т. д. У процесі створення інфографіки потрібно коротко охарактеризувати їх участь в УГГ. Наприклад, оприлюднення правозахисними інформації про стан здоров’я та умови утримання в’язнів у радянських таборах [11].

Інтерактивні платформи дозволяють учням спільно працювати над проєктами, а саме в онлайн-середовищі, що є дуже важливо, бо, як ми згадували раніше, проєктна робота здебільшого потребує позаурочного часу. Так учні спільно можуть реалізовувати поставлене перед ними завдання, здійснюючи спільну редакцію онлайн документів, мультимедійних презентацій, таблиць вносячи зміни в текст і додаючи коментарі. Як наслідок, така робота розвиває в учнів навички комунікації, зокрема колективної співпраці [19, 62].

Висновки. Метою шкільної історичної освіти є навчання, розвиток і виховання особистості, реалізація якої передбачена в комплексному підборі вчителем завдань. В основі сучасної освіти знаходиться концепція діяльнісного підходу. З огляду на це, вважаємо доцільним застосування у навчальному процесі методу проєктів. Зрозуміло, що це нашоє вчителів на проблему в поєднанні класно-урочної і проєктної форм організації освітнього середовища. Досліджувану нами тему ми зіставили відповідно до навчальної програми для закладів

загальної середньої освіти. Так, на уроках історії України в 11 класі обов’язковими для вивчення є два розділи, що безпосередньо дотичні до українського опозиційного руху в другій половині XX ст., а саме: “Україна в умовах деєсталінізації (1956–1964)” і “Україна в період системної кризи радянського ладу (1965–1984)”. На основі теми, що нами вивчається, пропонуються наступні види проєктів: дослідницькі (“У зоні безнадії та сила непокори Стефанії Шабатури”), творчі, ігрові (“Ілюзія свободи слова в сср”), інформаційні, практично-орієнтовані (організація виставки світлин Стефанії Шабатури з метою вшанування пам’яті), навчально-телекомунікаційні. В освітньому процесі як вчитель, так і учні не можуть обійтися без засобів навчання, зокрема в основі методу проєктів передбачена практична його реалізація. У сучасній освіті інтерактивно-інформаційні технології є невід’ємною частиною процесу навчання, зокрема проєктної роботи.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є аналіз потенціалу методу проєктів, що стимулює переорієнтацію освітнього процесу від пасивного сприйняття знань до активної пошуково-дослідницької та креативної діяльності учнів, зокрема: створення інфографіки, мультимедійних презентацій, онлайн-виставок тощо. Опрацьований нами матеріал становить практичну цінність для організації вчителями науково-дослідницької діяльності учнів у межах Малої академії наук, а також може бути використаний при укладанні навчальних програм, методичних розробок, підручників і посібників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Управління Служби безпеки України у Львівській області. Ф. 5. Спр. 32157. Т. 5. 16 арк.
2. Архів Управління Служби безпеки України у Львівській області. Ф. 5. Спр. 32157. Т. 5. Пакет IV. *Фотографії і поштові картки*. 42 арк.
3. Бартенєва І.О. Проєктна технологія навчання в сучасних закладах освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. пр. 2016. № 5. С. 7–11. URL: <https://surl.li/qsylhrz> (дата звернення: 18.08.2025)
4. Батура Ю. Прийоми для формування презентаційних навичок: печатка, ignite talks, speed geeking. *На урок*. 2021. 23 лютого. URL: <https://surl.li/mmxcvf> (дата звернення: 18.08.2025)
5. Боголюбов Н.С. Організація навчальних лекцій та практичних занять в Zoom, Microsoft Teams, Google Meet. *Всеосвіта*. URL: <https://surl.li/pjcsb> (дата звернення: 17.08.2025)
6. Вирвихвіст Т.В., Коновалов О.Л. Використання методу проєктів на уроках історії. *Таврійський вісник освіти: науково-методичний журнал*. 2015. № 2(50). Частина II. С. 164–170. URL: <https://surl.li/qvncsa> (дата звернення: 19.08.2025)
7. Вітюк М. Використання методу проєктів на уроках історії. *Науковий журнал “ЛОГОС. Мистецтво наукової*

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

думки". № 3. Квітень, 2019. С. 54–55. URL: <https://surl.li/goqoqt> (дата звернення: 18.08.2025)

8. Власов В.С., Кульчицький С.В. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с. URL: <https://surl.li/tvouzd> (дата звернення: 18.08.2025)

9. Воронюк Л. Метод проєктів як спосіб активізації розвивальної діяльності учнів на заняттях з історії: з досвіду роботи. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць*. 2014. Вип. 5. С. 150–166.

10. Галузевий державний архів Служби безпеки України, м. Київ. Ф. 16. Секретаріат ГПУ-КДБ УРСР. Спр. 1032. Спеціальне повідомлення Голови КГБ при Раді Міністрів УРСР Федорчука Першому секретарю ЦК КПУ Шелесту. Про початок операції "Блок" – проведення обшуків та арештів дисидентів. Арк. 138–142.

11. Герегова С., Шеремета Я. Жіночий фактор в українському правозахисному русі (70-ті роки ХХ століття). *Питання історії України: збірник наукових статей*. 2012. Т. 15. С. 59–65. URL: <https://surl.li/blkwjh> (дата звернення: 20.08.2025)

12. Грицюк І. Символізм у творчості Стефанії Шабатури. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. № 34. С. 202–217.

13. Грінченко В. Використання методу проєктів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у шкільному курсі історії. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Історичні науки. 2015. Вип. 22. С. 118–124.

14. Гумен С.Ф. Актуальність використання методу проєктів як засобу активізації пізнавальної та дослідницької діяльності на уроках історії. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. Вип. 2(5). Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка. 2017. С. 87–93. URL: <https://surl.li/jmbdhh> (дата звернення: 20.08.2025)

15. День українського політ'язня. *DAY TODAY*. 2025. URL: <https://surl.li/xprohv> (дата звернення: 21.08.2025)

16. Долід В., Долганов П. Проєктне навчання в історичній освіті : методичні рекомендації. Рівне : РОІППО, 2023. 83 с.

17. Драновська С.В. Інфографіка як сучасний засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. 2018. Вип. 1(6). С. 5–7. URL: <https://surl.li/yqculk> (дата звернення: 18.08.2025)

18. Закон України "Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ ст.". 2015. URL: <https://surl.li/qtdmdx> (дата звернення: 20.08.2025)

19. Ічанська Н.В., Єрємченко Д.Д. Застосування інформаційних технологій на уроках історії. *Математика. Інформаційні технології. Освіта : зб. статей*. Луцьк : ВНУ, 2023. № 10. С. 60–67. URL: <https://surl.li/visufx> (дата звернення: 19.08.2025)

20. Коба О. Упровадження інноваційних методів викладання історії в старшій школі. *Дидаскал. Упровадження інновацій як чинник єдності педагогічної теорії та освітньої практики*. 2013. № 13. С. 249–252. URL: <https://surl.li/axlome> (дата звернення: 21.08.2025)

21. Ковальова А.О. Рольова гра на уроках історії. *Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін*. Вип. 8. Харків, 2016. С. 212–215.

22. Момот Ю.В. Сучасні підходи до впровадження проєктної технології у навчально-виховний процес закладів середньої освіти. *Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки*. 2009. Вип. 6. С. 184–190. URL: <https://surl.li/cmocbi> (дата звернення: 19.08.2025)

23. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. Всесвітня історія 6–11 класи. 2022. URL: <https://surl.li/dmaucj> (дата звернення: 20.08.2025)

24. Наказ Міністерства освіти і науки України №1072 "Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти". 2024. URL: <https://surl.li/jjykwk> (дата звернення: 19.08.2025)

25. Паска Б.В. Досьє на документ. План. *Тамні спецслужби на українських землях у ХХ ст. D-Learn*. 2023. (дата звернення: 20.08.2025)

26. Пільгуй Є.С. Сучасні засоби навчання на уроках історії. *Сучасний рух науки: тези доп. IX міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2–3 грудня 2019 р. Дніпро*, 2019. Т. 3. С. 67–71. URL: <https://surl.li/uiexcr> (дата звернення: 17.08.2025)

27. Репресоване мистецтво. Митці в документах КДБ: Україна, Чехія, Грузія. *Стефанія Шабатура*. URL: <https://surl.li/lfwktrw> (дата звернення: 20.08.2025)

28. Секо Я. Львівське середовище шістдесятників. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль : Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 1. Ч. 1.

29. Скрябіна Т. Методична підготовка майбутнього вчителя історії до реалізації методу проєктів в процесі навчання. *Молодь і ринок*. 2014. № 3. С. 116–120. URL: <https://surl.li/edmpue> (дата звернення: 20.08.2025)

30. Стефанія Шабатура: вибрана палітра кольорів з мозаїки життя і творчості / Упорядник Соломія Дяків. Київ : Смолоскип, 2016. 256 с.

31. Стефанія Шабатура: життя, окрілене стремлінням духу. Спогади. Вибрані статті. / Упор. Соломія Дяків. Львів : Місіонер, 2021. 472 с.

32. Щур Н.В. Аналіз веб-ресурсу Google Sites в навчальному процесі. *Актуальні питання сучасної інформатики: збірник наукових праць студентів, магістрантів та викладачів*. 2016. Вип. 1. С. 55–58. URL: <https://surl.li/cc/svogqu> (дата звернення: 21.08.2025)

REFERENCES

1. Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti [Archive of the Security Service of Ukraine in Lviv Region]. F. 5, c. 32157, vol. 5, 16 sh. [in Ukrainian].

2. Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti [Archive of the Security Service of Ukraine in Lviv Region]. F. 5, c. 32157, vol. 5, package IV. Fotohrafi i poshtovi kartky [Photos and postcards], 42 sh. [in Ukrainian].

3. Bartienieva, I.O. (2016). Proektna tekhnolohiia navchannia v suchasnykh zakladakh osvity [Project technology-based training in modern educational institutions]. *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*: collection of scientific works. No. 5. pp. 7–11. Available at: <https://surl.li/qsyhrz> (Accessed 18 Aug. 2025). [in Ukrainian].

4. Batura, Yu. (2021). Pryiomy dlia formuvannia prezentsiinykh navychok: pecha-kucha, ignite talks, speed geeking [Techniques for developing presentation skills: pecha-kucha, ignite talks, speed geeking]. *To the lesson*. February 23. Available at: <https://surl.li/mmxvcvf> (Accessed 18 Aug. 2025). [in Ukrainian].

5. Boholiub, N.S. (without a year). Orhanizatsiia navchalnykh lektsii ta praktychnykh zaniat v Zoom, Microsoft Teams, Google Meet [Organization of educational lectures and practical classes in Zoom, Microsoft Teams, Google Meet]. *Total education*. Available at: <https://surl.li/pjsccb> (Accessed 17 Aug. 2025). [in Ukrainian].
6. Vyrvykhvist, T.V. & Kononov, O.L. (2015). Vykorystannia metodu proektiv na urokakh istorii [Using the project method in history lessons]. *Taurian Bulletin of Education: scientific and methodological journal*. No. 2(50), part 2. pp. 164–170. Available at: <https://surl.li/qvncxa> (Accessed 19 Aug. 2025). [in Ukrainian].
7. Vitiuk, M. (2019). Vykorystannia metodu proektiv na urokakh istorii [Using the project method in history lessons]. *Scientific journal "ΛΟΓΟΣ. The art of scientific mind"*. No. 3. April. pp. 54–55. Available at: <https://surl.li/goqoqt> (Accessed 18 Aug. 2025). [in Ukrainian].
8. Vlasov, V.S. & Kulchytskyi, S.V. (2019). Istoriia Ukrainy (riven standartu) : pidruchnyk dlia 11 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [History of Ukraine (standard level): textbook for grade 11 of secondary education institutions]. Kyiv, 256 p. Available at: <https://surl.li/tvouzd> (Accessed 18 Aug. 2025) [in Ukrainian].
9. Voroniuk, L. (2014). Metod proektiv yak sposib aktyvizatsii rozvyvalnoi diialnosti uchniv na zaniattiakh z istorii: z dosvidu roboty [The project method as a way to activate students' developmental activities in history classes: from work experience]. *Problems of didactics of history: a collection of scientific works*. Vol. 5. pp. 150–166. [in Ukrainian].
10. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy, m. Kyiv [Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine, Kyiv]. F. 16, c. 1032. sh. 138–142. [in Ukrainian].
11. Herehova, S. & Sheremeta, Ya. (2012). Zhinochy faktor v ukrainskomu pravozakhysnomu rusi (70-ti roky XIX stolittia) [Feminine factor in the Ukrainian human rights movement (70's of the 20th century)]. *Questions on the history of Ukraine: collection of scientific articles*. Vol. 15. pp. 59–65. Available at: <https://surl.li/blkwjh> (Accessed 20 Aug. 2025). [in Ukrainian].
12. Hrytsiuk, I. (2017). Symvolizm u tvorchosti Stefani Shabatury [Symbolism in the work of Stefani Shabatury]. *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*. 2017. No. 34. pp. 202–217. [in Ukrainian].
13. Hrinchenko, V. (2015). Vykorystannia metodu proektiv iz zastosuvanniam informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u shkilmomu kursy istorii [Using the project method with the application of information and communication technologies in the school history course]. *Scientific notes [Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko]. Series: Historical Sciences*. Vol. 22. pp. 118–124. [in Ukrainian].
14. Humen, S.F. (2017). Aktualnist vykorystannia metodu proektiv yak zasobu aktyvizatsii piznavalnoi ta doslidnytskoi diialnosti na urokakh istorii [The relevance of using the project method as a means of activating cognitive and research activities in history lessons]. *Theory and methodology of teaching social studies: scientific and pedagogical journal*. Vol. 2(5). pp. 87–93. Available at: <https://surl.li/jmbdhh> (Accessed 20 Aug. 2025). [in Ukrainian].
15. Den ukrainskoho politiviaznia [Ukrainian Political Prisoner Day]. (2025). *DAY TODAY*. Available at: <https://surl.li/xprohv> (Accessed 21 Aug. 2025). [in Ukrainian].
16. Dolid, V. & Dolhanov, P. (2023). Proiektiv navchannia v istorychnii osviti: metodychni rekomendatsii [Project-based learning in history education: methodological recommendations]. Rivne, 83 p. [in Ukrainian].
17. Dranovska, S.V. (2018). Infografika yak suchasnyi zasib aktyvizatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti uchniv na urokakh istorii [Infographics as a modern means of activating students' educational and cognitive activities in history lessons]. *Theory and methodology of teaching social studies: scientific and pedagogical journal*. Vol. 1(6). pp. 5–7. Available at: <https://surl.li/yqculk> (Accessed 18 Aug. 2025). [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy "Pro pravovyi status ta vshanuvannia pamiaty bortiv za nezalezhnist Ukrainy u XX st." [Law of "Ukraine On the legal status and commemoration of the fighters for the independence of Ukraine in the 20th century"]. (2015). Available at: <https://surl.li/qtdmdx> (Accessed 20 Aug. 2025) [in Ukrainian].
19. Ichanska, N.V. & Yeromchenko, D.D. (2023). Zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii na urokakh istorii [The use of information technology in history lessons]. *Mathematics. Information technologies. Education: collection of articles*. No. 10. pp. 60–67. Available at: <https://surl.li/visufx> (Accessed 19 Aug. 2025). [in Ukrainian].
20. Koba, O (2013). Uprovadzhennia innovatsiinykh metodiv vykladannia istorii v starshii shkoli [Introducing innovative methods of teaching history in high school]. *Didaskal. Introduction of innovations as a factor of unity of pedagogical theory and educational practice*. No. 13. pp. 249–252. Available at: <https://surl.li/axlome> (Accessed 21 Aug. 2025). [in Ukrainian].
21. Kovalova, A.O. (2016). Rolova hra na urokakh istorii [Role play in history lessons]. *Current problems of teaching methods in history, law and social science disciplines*. Vol. 8. Kharkiv. pp. 212–215. [in Ukrainian].
22. Momot, Y.V. (2009). Suchasni pidkhody do vprovadzhennia proektnoi tekhnolohii u navchalno-vykhovnyi protses zakladiv serednoi osvity [Modern going near introduction of project technology in uchebno-vospitatel'nyy process of establishments of secondary education]. *Origins of pedagogical skill. Series: Pedagogical sciences*. Vol. 6. pp. 184–190. Available at: <https://surl.li/cmocbi> (Accessed 19 Aug. 2025). [in Ukrainian].
23. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia 6–11 klasy [Curriculum for secondary education institutions. History of Ukraine. World History, grades 6–11]. (2022). Available at: <https://surl.li/dmaucj> (Accessed 20 Aug. 2025). [in Ukrainian].
24. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy №1072 "Pro zatverdzhennia kontseptualnykh zasad reformuvannia istorychnoi osvity v systemi zahalnoi serednoi osvity" [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1072 "On approval of the conceptual principles of reforming historical education in the system of general secondary education"]. (2024). Available at: <https://surl.li/jjykwv> (Accessed 19 Aug. 2025). [in Ukrainian].
25. Paska, B.V. (2023). Dosie na dokument. Plan [Dossier on document. Plan]. *Secret intelligence services in Ukrainian lands in the 20th century*. (Accessed 20 Aug. 2025). [in Ukrainian].
26. Pilhui, Ye.S. (2019). Suchasni zasoby navchannia na urokakh istorii [Modern teaching aids in history lessons]. *Modern scientific movement: abstracts of the reports of the IX international scientific and practical internet conference, December 2–3, 2019*. Vol. 3. pp. 67–71. Available at: <https://surl.li/uiexcr> (Accessed 17 Aug. 2025). [in Ukrainian].

27. Represovane mystetstvo. Myttsi v dokumentakh KDB: Ukraina, Chekhiiia, Hruziia [Repressed Art. Artists in KGB Documents: Ukraine, Czech Republic, Georgia]. *Stefania Shabatura*. Available at: <https://surl.li/lfwkrw> (Accessed 20 Aug. 2025). [in Ukrainian].

28. Seko, Ya. (2015). Lvivske seredovyshe shistdesiatnykiv [Lviv's sixties community]. *Scientific Issues Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: History*. Vol. 1, part 1. [in Ukrainian].

29. Skriabina, T. (2014). Metodychna pidhotovka maibutnoho vchyтеля istorii do realizatsii metodu proektiv v protsesi navchannia [Methodical training of future history teacher to realization of the project method during studying]. *Youth & market*. No. 3. pp. 116–120. Available at: <https://surl.lu/edmpue> (Accessed 20 Aug. 2025). [in Ukrainian].

30. Diakiv, S. (Ed.). (2016). Stefaniia Shabatura: vybrana palitra koloriv z mozaiky zhyttia i tvorchosti [Stefania Shabatura: a selected palette of colors from the mosaic of life and creativity]. Kyiv, 256 p. [in Ukrainian].

31. Diakiv, S. (ed.). (2021). Stefaniia Shabatura: zhyttia, okrylene stremlinniam dukhu [Stefania Shabatura: a life inspired by the aspiration of the spirit. Memoirs. Selected Articles]. Lviv, 472 p. [in Ukrainian].

32. Shchur, N.V. (2016). Analiz veb-resursu Google Sites v navchalnomu protsesi [Analysis of the Google Sites web resource in the educational process]. *Current issues of modern computer science: collection of scientific works of students, masters and teachers*. Vol. 1. pp. 55–58. Available at: <https://surl.cc/svogqu> (Accessed 21 Aug. 2025). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.09.2025

УДК 316.6: [159.98:331.54]

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.344564>

Наталія Стеца, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9597-1293>

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ВЗАЄМОДІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі, що забезпечує комплексну підтримку клієнтів у складних життєвих обставинах. Підкреслено важливість співпраці фахівців різних галузей – соціальних працівників, психологів, педагогів, медиків і юристів – для ефективного вирішення соціальних проблем. Визначено принципи системності, партнерства та клієнтоорієнтованості.

Ключові слова: міждисциплінарна взаємодія; соціальна робота; командна співпраця; соціальні послуги.

Літ. 7.

Natalia Stetsa, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy, Educational Management and Social Work Department, Rivne State Humanitarian University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9597-1293>

INTERDISCIPLINARY INTERACTION IN SOCIAL WORK: THEORY AND PRACTICE

The article explores the theoretical foundations and practical dimensions of interdisciplinary interaction in social work as a vital component of modern social support systems. It highlights that the growing complexity of social problems – caused by economic instability, social inequality, migration, and demographic change – requires coordinated efforts among professionals from different fields. Interdisciplinary collaboration enables the creation of holistic assistance plans that integrate psychological, social, legal, medical, and economic perspectives. Such cooperation is based on key principles: system-based thinking, which ensures a comprehensive understanding of social issues; partnership, which promotes shared responsibility and mutual trust; and client orientation, which focuses on personal resources and specific life circumstances.

In practice, interdisciplinary models prove especially effective in working with vulnerable groups – including families experiencing domestic violence, veterans, internally displaced persons, and people with disabilities. By combining professional expertise, these models foster better coordination, reduce fragmentation of services, and enhance the overall quality of social support.

The article concludes that interdisciplinary interaction significantly increases the efficiency of social services, improves decision-making processes, and contributes to the development of shared professional accountability. It emphasizes the importance of establishing institutional frameworks, implementing digital platforms for information exchange, and strengthening professional education programs that build interdisciplinary competencies among future social workers.

Keywords: interdisciplinary interaction; social work; teamwork; social services.

Постановка проблеми. Сучасна соціальна робота стикається зі значним ускладненням соціальних процесів та багато-

вимірністю проблем, які постають перед клієнтами. Зростання рівня соціальної нерівності, поширення насильства, демографічні зміни, внутрішньо пере-